FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT GIUSEPPE TESAURO

fremsat den 20. maj 1992 *

Hr. præsident,
De herrer dommere,

1. Det problem, som denne sag rejser, er for så vidt simpelt nok, men konsekvenserne af, hvilken løsning der angives, er samtidig ganske problematiske. Domstolen er således blevet anmodet om at træffe afgørelse om, hvorvidt fællesskabsretten tillægger en ret til ophold til en statsborger i et tredjeland, som er ægtefælle til en EF-borger, når denne vender tilbage til sit oprindelsesland for dér at udøve en erhvervsmæssig beskæftigelse efter at have haft lønnet beskæftigelse i en anden medlemsstat.

2. Sagens baggrund kan sammenfattes således. I oktober 1982 indgik Surinder Singh, der er indisk statsborger, i Det Forenede Kongerige ægteskab med Rasphal Purewal, der er britisk statsborger. Fra februar 1983 til slutningen af 1985 boede de to ægtefæller i Tyskland, hvor de udøvede lønnet beskæftigelse.

Ægtefællerne vendte herefter tilbage til Det Forenede Kongerige for at drive en selvstændig erhvervsvirksomhed, og Singh fik i første omgang meddelt en midlertidig opholdstilladelse i medfør af Immigration Act 1971. Senere, i oktober 1986, blev opholdstilladelsen forlænget for tolv måneder.

Efter at der i juli 1987 var blevet afsagt en foreløbig kendelse om skilsmisse over for Singh, blev opholdstilladelsens gyldighedsperiode imidlertid begrænset til den 5. september 1987.

I december 1988 traf Secretary of State for the Home Department bestemmelse om udsendelse af Singh i medfør af Section 3 i Immigration Act med den begrundelse, at Singh havde opholdt sig i Det Forenede Kongerige ud over den periode, hvor tilladelsen gjaldt.

Singh indbragte sagen for en »adjudicator«, som den 3. marts 1989 traf afgørelse om, at han ikke kunne få medhold.

I august samme år indbragte Singh denne afgørelse for Immigration Appeal Tribunal, hvor han fik medhold, idet denne retsinstans antog, at Singh, medmindre påviselige overtrædelser af national lovgivning måtte kunne tilsige et andet resultat, havde et fællesskabsretligt krav på at kunne opholde sig i Det Forenede Kongerige.

Secretary of State for the Home Department indbragte denne afgørelse of High Court of Justice i form af en sag om »judicial review«, og denne retsinstans har anmodet Domstolen om at træffe afgørelse om, hvorvidt retsstillingen — når en gift kvinde, der er statsborger i en medlemsstat, har udøvet sine rettigheder i henhold til traktaten i en anden medlemsstat ved at udøve erhvervsmæssig beskæftigelse dér, og hun indrejser og tager ophold i den medlemsstat, hvor hun er stats-

* Originalsprog: italiensk.

borger, med henblik på at drive en selvstændig erhvervsmæssig virksomhed sammen med sin ægtefælle — er den, at ægtefællen, når denne ikke er EF-borger, i henhold til EØF-traktatens artikel 52 og Rådets direktiv 73/148/EØF af 21. maj 1973 om ophævelse af rejse- og opholdsbegrænsningerne inden for Fællesskabet for statsborgere i medlemsstaterne med hensyn til etablering og udveksling af tjenesteydelser [1] har krav på at kunne indrejse og tage ophold i den pågældende medlemsstat sammen med sin hustru.

3. Lad mig indledningsvis fremhæve, at den omstændighed, at Singh på tidspunktet for afgørelsen om hans udsendelse var ægtefælle til en britisk statsborger, efter min opfattelse utvivlsomt indebærer, at de relevante fællesskabsretlige bestemmelser finder anvendelse.

Som Singh har anført uden på dette punkt at være blevet imødegået af den britiske regering — og således som den forelæggende retsinstans selv mere eller mindre stiltiende da også synes at være enig i — var kendelsen i juli 1987 om en foreløbig afgørelse om skilsmisse ikke af en sådan art, at Singh herved kunne miste sin status som ægtefælle. Domstolen har herved i forbindelse med artikel 10 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet [2], som regulerer spørgsmålet om retten for en ægtefælle til en arbejdstager til at tage ophold hos denne, fastslået, at de ægteskabelige bånd ikke kan anses for brudt, så længe ægteskabet ikke er blevet opløst ved en afgørelse fra den dertil kompetente myndighed, og at det ikke er tilstrækkeligt, at ægtefællerne blot har ophævet samlivet, også selv om de har til hensigt senere at lade sig skille [3].

4. Inden jeg går over til en drøftelse af det nærmere indhold af det forelagte spørgsmål, vil det være hensigtsmæssigt at tage stilling til, hvorvidt omstændighederne i sagen er af en sådan art, at det efter Domstolens praksis må antages, at der er tale om et rent internt forhold, i forbindelse med hvilket de berørte parter ikke kan påberåbe sig fællesskabsretten.

Domstolen har allerede i forskellige sammenhænge haft lejlighed til at præcisere indholdet af begrebet rent internt forhold og til at afgrænse dette begrebs rækkevidde. Domstolen har navnlig i dommen i Saundersagen [4] fastslået, at når en myndighed i en medlemsstat over for en arbejdstager, der er statsborger i denne stat, anvender foranstaltninger af frihedsberøvende karakter eller begrænser den pågældendes bevægelsesfrihed på denne stats område i henhold til national ret som straf for handlinger begået på dens område, er der herved tale om et rent internt forhold, som falder uden for anvendelsesområdet for traktatens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed.

Senere, nemlig i dommen i sagen Morson og Jhanjan [5], udtalte Domstolen efter at have fastslået, at traktatens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed og gennemførelsesbestemmelserne hertil ikke kan bringes i anvendelse i situationer, som ikke har nogen tilknytning til de forhold, som fællesskabsretten tilsigter at regulere, at fællesskabsretten ikke er til hinder for, at en medlemsstat afslår at lade et familiemedlem som omhandlet i artikel 10 i forordning nr. 1612/68 til en arbejdstager, som er beskæftiget på medlemsstatens område, og

1 — EFT L 172, s. 14.
2 — EFT 1968 II, s. 467.
3 — Dom af 13.2.1985, sag 267/83, Diatta, Sml. s. 567, præmis 20.
4 — Dom af 28.3.1979, sag 175/78, Sml. s. 1129, præmis 12.
5 — Dom af 27.10.1982, forenede sager 35/82 og 36/82, Sml. s. 3723, præmis 16 og 18.

som på intet tidspunkt har gjort brug af retten til fri bevægelighed inden for fællesskabet, indrejse eller tage ophold på sit område, når arbejdstageren er statsborger i medlemsstaten, og familiemedlemmet er statsborger i et tredjeland.

Tilsvarende fastslog Domstolen i dommen i Moser-sagen [6], at traktatens artikel 48 ikke finder anvendelse på rent interne forhold i en medlemsstat og således ikke på en statsborger i en medlemsstat, der aldrig har været bosat eller udøvet beskæftigelse i en anden medlemsstat — et princip, som Domstolen senere har gentaget i dommen i Iorio-sagen [7] samt, på grundlag af andre bestemmelser i traktaten eller i den afledte ret, i dommene i sagerne Gauchard [8], Zaoui [9], Bekaert [10], Nino [11] og Dzodzi [12].

5. I de nævnte sager havde de personer, som i deres hjemlande påberåbte sig rettigheder i henhold til fællesskabsretlige bestemmelser, ikke rent faktisk udøvet en erhvervsmæssig beskæftigelse eller fulgt en uddannelse i andre medlemsstater, hvorfor det var åbenbart, at deres forhold, idet der savnedes ethvert tilknytningsforhold til fællesskabsretten, ikke var omfattet af traktatens anvendelsesområde.

Som Kommissionen med rette har fremhævet, gælder det endvidere, at den blotte omstændighed, at nogen har gjort brug af sin ret til fri bevægelighed inden for Fællesskabet, ikke i sig selv er tilstrækkelig til, at der konkret er tale om et forhold omfattet af fællesskabsretten. Det er tværtimod en forudsætning, at der skal være en sammenhæng mellem henholdsvis en udøvelse af retten til fri bevægelighed og den rettighed, som den pågældende borger vil påberåbe sig.

Såfremt Singh og hans hustru f.eks. var blevet gift efter deres tilbagevenden til Det Forenede Kongerige, ville der åbenbart ikke være nogen logisk sammenhæng mellem udøvelsen af retten til fri bevægelighed og spørgsmålet om retten til ophold for en ægtefælle til en arbejdstager med statsborgerskab i en medlemsstat.

Hvis forholdet derimod som i denne sag er det, at retten til fri bevægelighed er blevet udøvet efter indgåelsen af ægteskabet, og de pågældende har gjort brug af deres rettigheder i henhold til de fællesskabsretlige bestemmelser vedrørende fri bevægelighed, kan man vanskeligt hævde, at spørgsmålet om, hvorvidt en person fortsat nyder de pågældende rettigheder i sit oprindelsesland, er uden sammenhæng mellem fællesskabsretten, og at der er tale om et rent internt forhold, så meget mere når henses til, at resultatet ville blive, at de fællesskabsretlige bestemmelser ville lette en EF-arbejdstagers udøvelse af sin ret til at indrejse og tage ophold i andre medlemsstater, men ikke udøvelsen af retten til at vende tilbage til oprindelseslandet.

6. Hvis jeg har ret i, at man således ikke blot kan løse problemet i sagen ved at henvise til, at der er tale om et rent internt forhold, må der ske en nærmere undersøgelse af de fællesskabsretlige bestemmelser, som Singh må antages at kunne påberåbe sig. Da hans ægtefælle indrejste i Det Forenede Kongerige for at udøve en selvstændig erhvervsvirksomhed dér, opstår der herved spørgsmål om traktatens artikel 52 og artikel 1 i Rådets direktiv

6 — Dom af 28.6.1984, sag 180/83, Sml. s. 2539, præmis 20.
7 — Dom af 23.1.1986, sag 298/84, Sml. s. 247, præmis 17.
8 — Dom af 8.12.1987, sag 20/87, Sml. s. 4879, præmis 13.
9 — Dom af 17.12.1987, sag 147/87, Sml. s. 5511, præmis 16.
10 — Dom af 20.4.1988, sag 204/87, Sml. s. 2029, præmis 13.
11 — Dom af 3.10.1990, forenede sager C-54/88, C-91/88 og C-14/89, Sml. I, s. 3537, præmis 10 og 11.
12 — Dom af 18.10.1990, forenede sager C-297/88 og C-197/89, Sml. I, s. 3763, præmis 23 og 24.

73/148/EØF af 21. maj 1973 om ophævelse af rejse- og opholdsbegrænsningerne inden for Fællesskabet for statsborgere i medlemsstaterne med hensyn til etablering og udveksling af tjenesteydelser.

Som bekendt foreskriver artikel 52, at der inden for rammerne af de følgende bestemmelser i traktaten skal ske en gradvis ophævelse i løbet af overgangsperioden af de restriktioner, som hindrer statsborgere fra en medlemsstat i frit at etablere sig på en anden medlemsstats område, ligesom etableringsfriheden i henhold til artikel 52 indebærer adgang til at optage og udøve selvstændig erhvervsvirksomhed på de vilkår, som i etableringslandets lovgivning er fastsat for landets egne statsborgere.

Domstolen har som bekendt endvidere ved flere lejligheder fastslået, at artikel 52 i hvert fald i visse tilfælde kan påberåbes af EF-borgere i disses oprindelseslande, idet Domstolen har udtalt, at selv om traktatens bestemmelser om etablering og udveksling af tjenesteydelser ikke kan finde anvendelse på rent interne forhold i en medlemsstat, kan henvisningen i artikel 52 til »statsborgere i en medlemsstat«, som vil etablere sig »på en anden medlemsstats område«, dog ikke fortolkes således, at fællesskabsretten ikke skulle gælde for en bestemt medlemsstats egne statsborgere, når disse — i kraft af, at de lovligt har haft bopæl på en anden medlemsstats område og dér har erhvervet de af de fællesskabsretlige bestemmelser anerkendte faglige kvalifikationer — i forhold til deres oprindelsesland befinder sig i en situation, som kan sammenlignes med situationen for alle andre retssubjekter, som er omfattet af de ved traktaten sikrede rettigheder og friheder [13].

Herudover har Domstolen i dommene i sagerne Stanton [14] og Daily Mail [15] fastslået, at traktatens artikel 52 er til hinder for ordninger, der begrænser muligheden for at udøve erhvervsmæssig beskæftigelse i en anden medlemsstat.

7. Det fremgår af denne retspraksis, at Domstolen er af den opfattelse, at anvendelsesområdet for artikel 52 omfatter både arbejdstagere med statsborgerskab i en medlemsstat, der i andre medlemsstater har erhvervet rettigheder anerkendt efter fællesskabsretten, og som vil gøre brug af disse rettigheder i deres oprindelsesland, og nationale ordninger, der som sådan er begrænsende for udøvelsen af retten til fri bevægelighed.

I det foreliggende tilfælde kunne det dog anføres, at den ret, som Singh har erhvervet i Tyskland på grundlag af de fællesskabsretlige bestemmelser, kun omfatter en ret til at bo i Tyskland som ægtefælle til en EF-arbejdstager, og at en anvendelse af de britiske bestemmelser vedrørende indvandring endvidere ikke indebærer en begrænsning for Singh's hustrus mulighed for at udøve en erhvervsmæssig beskæftigelse i en

13 — Dom af 7.2.1979, sag 115/78, Knoors, Sml. s. 399, præmis 24, og i samme retning dom af 6.10.1981, sag 246/80, Broekmeulen, Sml. s. 2311, præmis 20, af 19.1.1988, sag 292/86, Gullung, Sml. s. 111, præmis 12, og af 3.10.1990, sag C-61/89, Bouchoucha, Sml. I, s. 3551, præmis 13.

14 — Dom af 7.7.1988, sag 143/87, Sml. s. 3877, præmis 14.

15 — Dom af 27.9.1988, sag 81/87, Sml. s. 5483, præmis 16.

anden medlemsstat. Sagt med andre ord, de to ægtefællers retsstilling er ikke som følge af, at de har udøvet deres ret til fri bevægelighed, mindre fordelagtig end den, der gælder et tilsvarende ægtepar, som aldrig har været beskæftiget i en anden medlemsstat.

8. Allerede disse første mulige indvendinger må der dog ses med en betydelig grad af skepsis på, idet der må tages hensyn til, at Singh teoretisk ville have haft mulighed for på grundlag af britisk lovgivning at opnå en tidsubegrænset opholdstilladelse eller for at blive naturaliseret, såfremt hans hustru ikke havde gjort brug af sin ret til fri bevægelighed.

Jeg bemærker herom, at såfremt den nationale retsinstans på grundlag af en undersøgelse af de relevante bestemmelser i britisk lovgivning — således som det blev gjort gældende af modparten under den mundtlige forhandling — måtte være af den opfattelse, at perioden med bopæl i Tyskland betød, at Singh mistede muligheden for efter et vist tidsrum i det Forenede Kongerige at erhverve ret til en tidsubegrænset opholdstilladelse, som han ville have kunnet opnå, såfremt ægteparret var forblevet i Det Forenede Kongerige, er det åbenbart, at det problem ville foreligge, hvorvidt det er foreneligt med fællesskabsretten at opretholde en national bestemmelse, der i realiteten forringer retsstillingen for den, der gør brug af sin ret til fri bevægelighed.

9. Jeg kan ikke standse her. Selv om man ser bort fra, hvad jeg lige har anført, mener jeg, at det på grundlag af den nævnte praksis fra Domstolen må antages, at de fællesskabsretlige bestemmelser vedrørende fri bevægelighed finder anvendelse i alle tilfælde, hvor en statsborger i en medlemsstat i forholdet til sit oprindelsesland står i en situation, som må sidestilles med, hvad der gælder andre retssubjekter, som er omfattet af ved traktaten eller den afledte ret sikrede rettigheder og friheder.

Det må således efter min opfattelse undersøges konkret, hvilke rettigheder de fællesskabsretlige bestemmelser tillægger statsborgere i medlemsstater, der ønsker at gøre brug af deres ret til at etablere sig, ligesom der må ske en undersøgelse af de reale hensyn bag og rækkevidden af disse rettigheder.

10. Som anført i første betragtning til direktiv 73/148 tilsigter dette en ophævelse af »rejse- og opholdsbegrænsninger inden for Fællesskabet for de *statsborgere i medlemsstaterne, der ønsker at etablere sig ... i en hvilken som helst af disse stater*« (min fremhævning).

Med henblik på at virkeliggøre denne målsætning foreskriver direktivet navnlig, at medlemsstaterne skal tillade EF-borgere, der ønsker at etablere sig på deres områder for dér at udøve en selvstændig erhvervsvirksomhed, at indrejse udelukkende mod forevisning af et gyldigt identitetskort eller pas (artikel 3), at medlemsstaterne skal give sådanne personer permanent opholdstilladelse (artikel 4), og at de skal give deres egne statsborgere tilladelse til at forlade deres områder mod forevisning af et gyldigt identitetskort eller pas (artikel 2).

I henhold til artikel 1 skal medlemsstaterne bl.a. på de i direktivet fastsatte vilkår ophæve rejse- og opholdsbegrænsninger for statsborgere i en medlemsstat, der har etableret sig eller ønsker at etablere sig i en anden

medlemsstat med henblik på dér at udøve selvstændig erhvervsmæssig virksomhed, hvilket princip også gælder *ægtefæller til sådanne personer, uanset nationalitet* (min fremhævning).

Denne ret for ægtefællen er på sin vis accessorisk i forhold til den etableringsret, der gælder for EF-borgere som omhandlet, og formålet er åbenbart en afskaffelse af de hindringer for den frie bevægelighed, som ville følge af en retsstilling, hvorefter det var umuligt eller forbundet med vanskeligheder at flytte sammen med hele sin umiddelbare familie.

11. Retten til ophold er ganske vist fra fællesskabslovgivers side udformet som en ret for statsborgere i en medlemsstat til at etablere sig i en anden medlemsstat. Den anvendte affattelse er dog begrundet i, at det må være åbenbart, at de forskellige medlemsstater ikke nægter deres egne statsborgere at indrejse til og tage ophold på deres områder.

Man kan således ikke af ordlyden af den pågældende bestemmelse udlede, at det skulle være udelukket for familiemedlemmer til en erhvervsaktiv person, der er etableret i en medlemsstat, at påberåbe sig rettigheder efter direktivet i tilfælde, hvor den pågældende vender tilbage til sit oprindelsesland.

En sådan fortolkning ville da også være meget lidt overensstemmende med de hensyn, der følger af principperne om den frie bevægelighed for personer, om etableringsfriheden og om fri udveksling af tjenesteydelser, som er friheder, der er sikret ved traktatens artikel 3, litra c), artikel 48, artikel 52 og artikel 59, idet en person, der er statsborger i en EF-medlemsstat, men som er bosat i en anden, i praksis uden vanskeligheder ville kunne rejse til en hvilken som helst anden medlemsstat i erhvervsmæssigt øjemed, bortset fra den, hvori vedkommende er statsborger.

12. Det er i øvrigt indlysende, at der i praksis er tale om meget marginale tilfælde, idet stater selvsagt generelt ikke modsætter sig, at familiemedlemmer til deres egne statsborgere tager ophold, naturligvis forudsat, at der ikke består nogen formodning for, at der foreligger overtrædelser af lovgivningen vedrørende indvandring.

Det principielle problem består dog fortsat, og efter min opfattelse ville det ikke være logisk at anlægge en fortolkning af de pågældende bestemmelser, hvorefter der ikke foreligger nogen ret til ophold for familiemedlemmer til en person, der vender tilbage til det land, hvori vedkommende er statsborger, efter at have udøvet en erhvervsmæssig beskæftigelse i en anden medlemsstat, idet en sådan ville indebære, dels en ubegrundet hindring for den frie bevægelighed for personer inden for Fællesskabet, dels forskellige vilkår for to kategorier af personer, hvis forhold må sidestilles, som udelukkende beror på de pågældendes forskellige nationalitet.

13. Afslutningsvis vil jeg gerne reagere på nogle bemærkninger og visse, ikke ganske ubegrundede, indvendinger, som Det Forenede Kongerige, der har afgivet indlæg i sagen, har fremsat.

Det Forenede Kongerige har for det første anført, at Singh's hustru på tidspunktet for

sin tilbagevenden udøvede rettigheder, der i henhold til Immigration Act 1971 tilkom hende som britisk statsborger, og ikke rettigheder i henhold til de fællesskabsretlige bestemmelser, hvilket ifølge Det Forenede Kongerige fremgår af, at de britiske myndigheder ikke kunne nægte hende indrejse- og opholdstilladelse, heller ikke ud fra hensynet til den offentlige orden, den offentlige sikkerhed eller den offentlige sundhed, hvilket er muligt efter direktivet.

Dette er korrekt, men efter min opfattelse ikke afgørende, idet der intet er til hinder for, at rettigheder i henhold til traktaten kommer ud over og supplerer rettigheder, som national lovgivning tillægger en statsborger i det pågældende land.

Det er endvidere korrekt, at de rettigheder, som en medlemsstat tillægger sine egne statsborgere med hensyn til indrejse og ophold, principielt går videre end dem, som gælder i henhold til de fællesskabsretlige bestemmelser, men dette ændrer ikke noget ved, at de fællesskabsretlige bestemmelser i visse tilfælde — denne sag er et eksempel herpå — tillægger personer, som gør brug af deres ret til fri bevægelighed — og i givet fald sådanne personers ægtefæller — mere udstrakte rettigheder end dem, som gælder i henhold til national lovgivning.

14. For det andet har Det Forenede Kongerige gjort gældende, at enhver medlemsstat har en legitim interesse i at kunne forhindre sine egne statsborgere og deres ægtefæller i at påberåbe sig fællesskabsretten med henblik på at unddrage sig vilkår i henhold til national lovgivning.

Det er utvivlsomt, at disse betragtninger udspringer af reelle hensyn og i høj grad må tages alvorligt. Domstolen har således selv, nærmere bestemt i forbindelse med en ordning vedrørende faglig uddannelse, fastslået, at det ikke må underkendes, at en medlemsstat kan have en legitim interesse i at hindre, at visse af dens statsborgere gennem misbrug af de ved traktaten indrømmede muligheder forsøger at unddrage sig betingelserne i deres egen nationale lovgivning [16].

Jeg bemærker dog i denne forbindelse, at medlemsstaterne i henhold til direktiv 73/148, jf. artikel 8, kan fravige direktivet, når dette er begrundet i hensynet til den offentlige orden, den offentlige sikkerhed eller den offentlige sundhed.

Jeg bemærker endvidere, at Domstolens praksis — hvoraf det fremgår, at en erhvervsmæssig beskæftigelse for at kunne anses som en sådan må være af faktisk og reel art og ikke blot fremstå som et rent marginalt supplement [17] — kan være et godt udgangspunkt for de nationale myndigheder i deres bestræbelser på at forhindre misbrug.

Domstolen har herved for nylig fastslået, at en national retsinstans ved sin vurdering af, hvorvidt en beskæftigelse kan anses for faktisk og reel, i givet fald kan tage hensyn til, at der har været tale om et arbejde, som er udført i medfør af en kontrakt om løsarbejde, og som har været uregelmæssigt og *af begrænset varighed* [18] (min fremhævning).

16 — Dom af 7.2.1979, Knoors, jf. ovenfor, præmis 25.

17 — Dom af 23.3.1982, sag 53/81, Levin, Sml. s. 1035, præmis 17, af 3.6.1986, sag 139/85, Kempf, Sml. s. 1741, præmis 14, af 21.6.1988, sag 197/86, Brown, Sml. s. 3205, præmis 21 og 23, og af 31.5.1989, sag 344/87, Bettray, Sml. s. 1621, præmis 20.

18 — Dom af 26.2.1992, sag C-357/89, Raulin, Sml. I, s. 1027, præmis 14.

At de nationale myndigheder virkelig har mulighed for at forhindre misbrug, fremgår da også af, at Immigration Appeal Tribunal netop gav Singh medhold med det udtrykkelige forbehold, at der ikke måtte være sket påviselige overtrædelser af national lovgivning.

15. Den britiske regering har endelig gjort gældende, at en anvendelse af direktiv 73/148 i sagen i givet fald ville føre til paradoksale resultater, idet Singh's ret til ophold i Det Forenede Kongerige da i mindre grad ville bero på hans ægteskab end på, at hans hustru fortsat udøver en erhvervsmæssig beskæftigelse.

Heller ikke denne betragtning kan efter min opfattelse afsvække det ovenfor angivne ræsonnement. Det er sikkert, at en ægtefælle til en person, der er bosat i sit eget land, principielt har rettigheder efter den nationale lovgivning, som i almindelighed og udelukkende på grundlag af ægteskabet tillægger den pågældende mere udstrakte og længerevarende rettigheder end dem, som gælder efter de fællesskabsretlige bestemmelser. Som allerede nævnt kan jeg dog ikke se nogen grund til, at en ægtefælle til en EF-arbejdstager, der vender tilbage til sit oprindelsesland, i form af en udøvelse af sin ret til frit at kunne etablere sig inden for Fællesskabet, i de sjældne tilfælde, hvor fællesskabsretten indebærer mere udstrakte rettigheder end dem, der gælder efter national lovgivning, ikke skulle have sådanne rettigheder.

Jeg vil endelig bemærke, at det er åbenbart, at opfylder den pågældende ikke forudsætningerne for, at de fællesskabsretlige bestemmelser finder anvendelse, må vedkommende forlade medlemsstaten, såfremt han eller hun ikke har opnået en tilladelse efter national lovgivning til at opholde sig i denne. Dette følger imidlertid selvsagt af, at de pågældende rettigheder i dette særlige tilfælde udelukkende udspringer af de fællesskabsretlige bestemmelser, og jeg kan ikke se, at der her skulle være tale om nogen ulogisk eller paradoksal retstilstand.

16. Jeg skal herefter sammenfattende foreslå, at Domstolen besvarer spørgsmålet fra High Court of Justice således:

»Når en gift kvinde, der er statsborger i en medlemsstat, har udøvet sine rettigheder i henhold til traktaten i en anden medlemsstat ved at udøve en erhvervsmæssig beskæftigelse dér, hvorved hendes ægtefælle i denne anden medlemsstat har haft en ret til ophold på grundlag af fællesskabsretten, og hun indrejser og tager ophold i den medlemsstat, som hun er statsborger i, for dér at udøve en selvstændig erhvervsvirksomhed, har ægtefællen i henhold til fællesskabsretten, jf. navnlig direktiv 73/148/EØF, krav på at kunne indrejse og tage ophold i denne medlemsstat på de i dette direktiv fastsatte vilkår.«